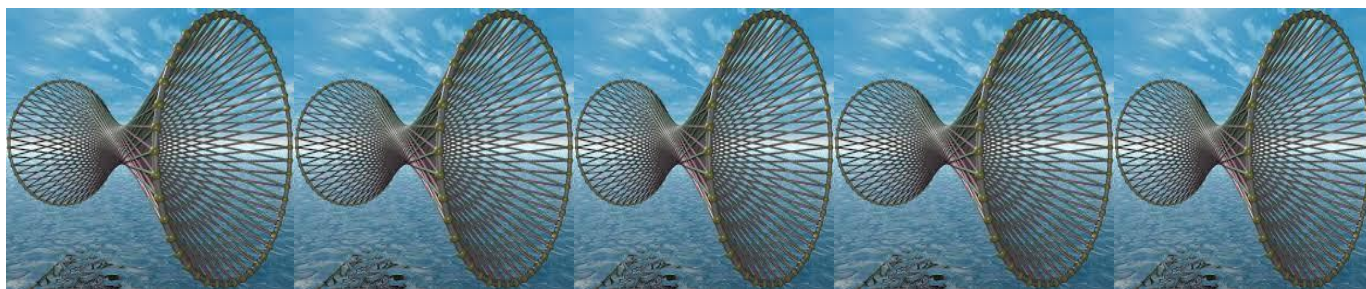

Dragan Velikić

ZIDOVI I MOSTOVI

Beograd, septembar 2013.

Dragan Velikić: ZIDOVI I MOSTOVI

Esej koji objavljujemo u ovom broju internetskog izdanja naše edicije
Dragan Velikić
je pročitao učesnicima razgovora o srpsko-nemačkim odnosima
u debati pod naslovom "Između stereotima i nove vizije".

Razgovor su 25. septembra 2013. u Beogradu upriličili
Friedrich Ebert Stiftung i Centar za spoljnu politiku.

1.

Bilaterarni odnosi nisu dvostruki kolosek na kojem se u paralelnim kolonama evidentiraju pozitivni i negativni aspekti i činjenice. Jer, ukoliko se opredelimo za takvo promišljanje, rezultat će biti zablude, a ne dijagnoze. Umesto analiza imaćemo stereotipe.

Odnosi između dve zemlje pre podsećaju na hemijski spoj čije komponente su promenljivog karaktera i intenziteta, svejedno da li se kreću uzlaznom ili silaznom linijom. U kojem će se smeru kretati bilaterarni odnosi ne zavisi samo od želja političkih subjekata, već i od čitavog niza međunarodnih odnosa i konstelacija na koje se ne može uticati, ali im se može prilagoditi.

Svet je danas, više nego ikada pre, premrežen nitima koje funkcionišu po principu domino-efekta. Biti kompatibilan sa svetom sigurno ne znači odustati od vlastite posebnosti. Evropski identitet ne postoji sam po sebi, i ne može se svesti na program koji se usvaja pukim presnimavanjem, već je to jedan širi imenitelj nastao kroz istoriju u određenoj geografiji. Evropejstvo, dakle, nije odricanje od nacionalnog

Pronaći način da se vlastiti interes integriše u sklopu širih međunarodnih kretanja jeste zadatak svake odgovorne vlasti i njene diplomatije.

identiteta, već obogaćivanje kulturološke matrice. Pronaći način da se vlastiti interes integriše u sklopu širih međunarodnih kretanja jeste zadatak svake odgovorne vlasti i njene diplomatije. Odnosi među zemljama grade se naizmeničnim popuštanjima i odupiranjima. Politika jeste, ipak, više sukob snaga, nego sukob argumenata, međutim, svaka promišljena politika ostavlja velike mogućnosti za argumente ukoliko se deluje u pravom trenutku i na pravi način.

2.

Govor politike služi se mostovima, kao što se služi i zidovima. Mostovi i zidovi postoje u jeziku politike kao što postoje štap i šargarepa. Umetnik, čak i kada je po prirodi asocijalan i čudak, uvek gradi samo mostove. Ne poznajem nijedno delo svetske književnosti koje je zid po sebi. Velika literatura transponuje stvarnost, deponuje istine prolaznih svakodnevnica, razumljiva je i onome ko joj ne pripada ni geografski, ni vremenski. Jedna od najvećih pesnikinja dvadesetoga veka, Marina Cvetajeva, u oba svetska rata branila je svoje pravo na Getea, na klasična dela nemačke književnosti. Nekoliko meseci nakon izbijanja Prvog svetskog rata, podstaknuta ljubavlju prema zemlji koju je smatrala "svojom drugom otadžbinom", napisala je pesmu *Germaniji*. Bilo je to u vreme opšteg antinemačkog raspoloženja u Rusiji.

Kao nepopravljivi individualist, verujem u privatne svetove, u pravo čoveka da bude "korumpiran" književnim delima mimo dnevne politike. Takve privatne svetove

Svako autentično književno delo je jedna rupa u zidu podignutom nerazumevanjem i propagandom.

upoznao sam tokom protekle dve decenije na književnim večerima širom Nemačke. Institucija *Literaturhaus* (kuća književnosti) postoji u skoro svakom gradu u Nemačkoj. Veliki je interes Nemaca za delima savremene literature, o čemu svedoče brojni programi predstavljanja nacionalnih književnosti, pa tako i srpske. Uostalom, prevodi dela savremenih srpskih pisaca, neuporedivo su brojniji u Nemačkoj nego u nekim drugim evropskim zemljama za koje verujemo da su nam tradicionalni prijatelji, što je još jedan stereotip.

U vreme kada se Nemačka ujedinjavala – jer bio je to proces koji je potrajao nekoliko godina – često sam boravio u toj zemlji. Sećam se da sam u proleće 1993. godine, živeći u jednom malom mestu pored Minhena, svakodnevno odlazio u poštu. Dok bih čekao u redu pred šalterom, iščitavao sam obaveštenje na panou da će od 1.jula 1993. godine postojati jedna jedinstvena Nemačka pošta. Do tada, u već ujedinjenoj zemlji, na snazi su bila dva poštanska sistema. Čak su se i poštanske marke razlikovale, dizajnom i cenom. (Istočnonemačke su bile deset posto jevtinije.) U to vreme ni u jednoj evropskoj zemlji nisu primali pošiljke za Srbiju teže od dvadeset grama.

Međutim, pošiljke u formi knjiga, prevodi naših savremenih pisaca, svakako teže od dvadeset grama, prelazile su zidove. Svako autentično književno delo je jedna rupa u zidu podignutom

nerazumevanjem i propagandom. Tokom književnih večeri široom Nemačke, razgovarao sam sa publikom, i ne izbegavajući i politička pitanja, nastojao da radoznale, a ponekad ne i dobronamerne slušateljke istrenirane medijskom propagandom, suočim sa totalitetom jedne zemlje koja se raspala. U životu, baš kao i u romanu, postoji više strana, i svaka ima neku svoju istinu.

3.

Umoran od iscrpljujućih medijskih "istina" devedesetih godina prošlog veka, kad god sam boravio u Nemačkoj, tragao sam za bliskim piscem. Tako sam otkrio Frida Lampea, književnika kojeg i u Nemačkoj jedva da poznaju. Imao je tu nesreću da se njegova dva romana pojave uoči Drugog svetskog rata, i tako ostanu u senci burnih godina. Frido Lampe je ubijen na ulici početkom maja 1945. godine. Jedan Crvenoarmejac posumnjao je da je taj tihi civil maskirani nacista. Boraveći u Bremenu, u rodnom gradu Frida Lampea, uspostavio sam neki svoj mali, viseći most. Uskoro će Lampeov roman *Na rubu noći* biti pred srpskim čitaocima. Bliskost se prepoznaje, isto se istom raduje, a takvi susreti su romani za sebe.

U jednoj bečkoj knjižari pre dve decenije prvi put sam ugledao to ime, koje je delovalo poput šifre: Zebald. U rukama sam držao roman *Saturnovi prstenovi*. Gde god da sam otvorio knjigu, nailazio sam na tekst koji me je poput vira uvlačio u dubinu.

Ma koliko literatura jeste proizvod fikcije, ona nas snabdeva nezamenljivim iskustvom bez kojeg bi svaki pojedinačni život bio siromašniji i sumorniji.

Kasnije sam iščitao i ostale Zebaldove romane: *Emigrante*, *Vertigo*, *Asterlic*. Godinama sam pokušavao da animiram nekog srpskog izdavača da se upusti u objavljivanje Zebaldovih knjiga. Zahvaljujući "Paidei", danas je ovaj jedinstveni nemački pisac dostupan srpskim čitaocima. Zebaldovi romani su istovremeno i poeme, i dnevnici, i putopisi, ilustrovani fotografijama i crtežima. Možda su, ipak, najviše biografije nepoznatih ljudi. U naizgled običnim životima, Zebald otkriva čitave vasionne. Malo je pisaca koji čitaoca čine sudionikom ne samo događanja u romanu koji čita, već ga istovremeno neprekidno navode da se sam preispituje kroz identične situacije vlastitog života, i tako, paralelno uspostavlja neki svoj roman. Zebald je pisac koji ni na koga ne liči, samorodan poput Kafke.

U poslednjem romanu *Asterlic*, Zebaldov junak putuje na početak vlastitog života, kada kao trogodišnji jevrejski dečak u jednom transportu Crvenog krsta odlazi iz okupiranog Praga, i tako uspeva da izbegne sudbinu svojih roditelja koji će završiti u pećima krematorijuma. Usvojen je u Engleskoj, i tek kao odrastao mladić, posle smrti staratelja, za koje je verovao da su mu roditelji, saznaje da je postojao još jedan njegov život, tamo, u dalekom Pragu, u mraku zaborava. Predstoji mu ne samo putovanje u geografiji i istoriji, već i u jeziku, putovanje na početak sebe, u svoje pravo ime: Asterlic.

U Zebaldovim romanima činjenice stvarnosti, koje nikada i nigde ne predstavljaju književni kvalitet po sebi, bivaju istovremeno i istina literature, svejedno da li se radi o jevrejskim emigrantima u Engleskoj, ili o lokaciji nekog hotela koji je pre jednog veka bio mondensko mesto, a danas predstavlja ruševinu na obali mora. Otkriće Zebalda u bečkoj knjižari pre dve decenije nije bio samo susret sa još jednim vrsnim nemačkim piscem. Baš kao stari moreplovci, iskrjavajući se na nepoznato ostrvo, ni ja nisam slutio da sam otkrio kontinent. I ma koliko literatura jeste proizvod fikcije, ona nas snabdeva nezamenljivim iskustvom bez kojeg bi svaki pojedinačni život bio siromašniji i sumorniji.

4.

Veoma je teško utvrditi jasne granice nacionalnih književnosti, a da u taj proces utvrđivanja ne uvedemo i određene van-književne granice, što uvek znači političke kriterijume (jer kako bez tih kriterijuma utvrditi granice između različitih nacionalnih književnosti pisanih na istom jeziku, recimo hrvatske i srpske i bosanske i crnogorske; austrijske i nemačke; australijske i novozelandske, itd. itd.). Po sebi je jasno da su "čiste nacije" fantazmi, i da čiste nacionalne književnosti ili jezici ne postoje.

Književnost ne oponaša stvarnost, ona ne prepričava, ona ne imitira, ona ne kopira, ona nema nikakav original. Čuveni "predložak" književnog dela je tek budalaština birokratskog razuma. Književno delo je svet za sebe, on je svoj sopstveni predložak, svoj vlastiti original. Ako književno delo oponaša stvarnost onda je to samo u onom smislu u kome su i stvarnost i književnost jezici, različiti naravno, ali ipak jezici koji govore, koji pričaju, i koji su, zato, podređeni suštinskom svojstvu svakog

Književno delo deluje "politički", tj. ima određenu političku funkciju samo ukoliko je iznad svega, pre

jezika: svojstvu fleksije, svojstvu preobličavanja. Ma koliko to moglo čudno zvučati, i umetnost i ono što nazivamo stvarnošću uvek su bez teritorije, bez zemlje, one su čiste promene i nestabilnosti, putovanja i preobličavanja. I stvarnost i umetnosti su govor razlike i nestabilnosti, drugim rečima, govor istine, jer samo razlika daje da stvari budu viđene u njihovoj istini, samo nas razlika budi i prisiljava da mislimo, samo nas razlika spasava iz užasnog sveta mediokriteta, sveta u kome se govori o fantomskim vrednostima i zakonima, sveta koji je najveća pretnja jeziku koji nema zemlju, jeziku umetnosti i naših privatnih stvarnosti koje se mešaju.

I kako nas je učio Valter Benjamin, književno delo deluje "politički", tj. ima određenu političku funkciju samo ukoliko je iznad svega, pre svega jedno izuzetno književno delo. Jer, književno delo je po sebi rupa u zidu, u bilo kom zidu, jedna cigla manje, jedan otvor kroz koji se bolje vidi, šta god ima da se vidi.

FORUM ZA BEZBEDNOST I DEMOKRATIJU

EDICIJA VIDICI I PUTOKAZI,

BROJ 4, septembar 2013.

Osim linka na website www.fbd.org.rs

umnožavanje, publikovanje ili prenošenje ovog teksta na drugim website stranicama
nije dozvoljeno

Dragan Velikić: ZIDOVI I MOSTOVI

Dragan Velikić (Beograd, 1953.) je srpski književnik.

Odrastao je u Puli.

Diplomirao je svetsku književnost na beogradskom Filološkom fakultetu.

Od 1994. do 1999. godine bio je urednik izdavačke delatnosti Radija B92.

Pisao je kolumne za Nin, Vreme, Danas i Reporter.

U junu 2005. godine postavljen je za ambasadora Srbije i Crne Gore u Beču.

Posle proglašenja crnogorske nezavisnosti nastavlja da obavlja tu funkciju kao ambasador Srbije.

S tog mesta je povučen posle austrijskog priznanja nezavisnosti Kosova.

Objavio je romane: Via Pula (nagrada Miloš Crnjanski), Astragan, Hamsin 51, Sebern zid (stipendija fonda Borislav Pekić), Danteov trg, Slučaj Bremen, Dosije Domašenski, Ruski prozor (NIN-ova nagrada i Nagrada Meša Selimović)